

Aneta Żurek

**dyrektor Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie
nauczyciel-konsultant, specjalista w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi
potrzebami edukacyjnymi**

Co to takiego ocena funkcjonalna?

Po co nam ocena funkcjonalna i o co w niej chodzi?

Między oceną funkcjonalną a zrozumieniem
– funkcjonalne spojrzenie na ucznia

Co to takiego ocena funkcjonalna w edukacji?

Co zrobić, aby optymalnie wesprzeć każdego ucznia, poznać jego potrzeby i możliwości, zrozumieć jego funkcjonowanie? Odpowiedzią jest ocena funkcjonalna.

Ocena funkcjonalna to nic nowego w edukacji, a tylko doprecyzowanie i usystematyzowanie kierunków i działań nauczycieli na rzecz procesowego rozpoznawania potrzeb i możliwości każdego ucznia. Podejmowanie działań rozpoznających funkcjonowanie ucznia jest konieczne do odpowiedniego, sprofilowanego pod kątem możliwości i potrzeb każdego ucznia, procesu dydaktyczno-terapeutycznego.

Nie należy sprowadzać oceny funkcjonalnej do jakiegoś nieznanego, czasochłonnego, obwarowanego nowymi działaniami i narzędziami działania. Nie o to w ocenie funkcjonalnej chodzi. Bardziej o powrót do refleksyjnego, wrażliwego, uważnego podejścia do potrzeb i możliwości każdego dziecka, ucznia w kontekście funkcjonowania rozpatrywanego przez pryzmat modelu biopsychospołecznego.

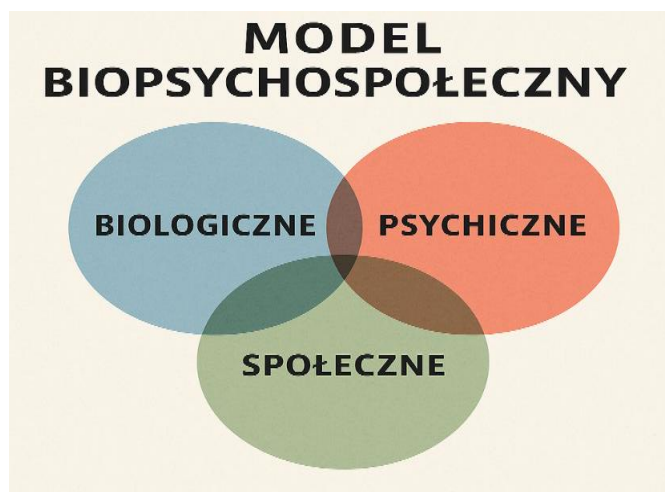
- ocena funkcjonalna jest procesem wieloetapowym a nie jednorazowym działaniem,
- ocena funkcjonalna jest dokonywana we współpracy osób, które znają ucznia,
- ocena funkcjonalna jest dokonywana w naturalnym środowisku funkcjonowania ucznia, nie jest to diagnoza „stolikowa”,
- ocena funkcjonalna rozpoznaje potrzeby i możliwości ucznia,
- ocena funkcjonalna skupia się na holistycznym podejściu do rozpoznania potrzeb ucznia, w szczególności z rozpoznaniem potrzeb w zakresie rozwoju społecznego (model biopsychospołeczny).

O co chodzi w ocenie funkcjonalnej?

Ocena funkcjonalna to wieloetapowy proces rozpoznawania potrzeb i możliwości dzieci, uczniów, wdrażany w razie dostrzeżenia takiej potrzeby. To proces oparty na holistycznym podejściu biopsychospołecznym funkcjonowania ucznia, uwzględniający pozyskanie informacji o uczniu ze wszystkich możliwych i dostępnych źródeł.

- ocena funkcjonalna dokonywana jest niezwłocznie, gdy zostaje rozpoznana taka potrzeba,
- uczeń otrzymuje niezwłocznie wsparcie na terenie szkoły,
- w sytuacji niewystarczającej skuteczności udzielanego wsparcia na terenie szkoły, uczeń kierowany jest do poradni psychologiczno-pedagogicznej po diagnozę pogłębianą.

U podstaw procesowej oceny funkcjonalnej ucznia leży **model biopsychospołeczny**.

Czym jest model biopsychospołeczny?

Aby zrozumieć o co chodzi w ocenie funkcjonalnej, przede wszystkim należy zrozumieć biopsychospołeczne podejście do funkcjonowania osoby, czyli patrzenie i rozumienie funkcjonowania człowieka przez pryzmat korelacji czynników biologicznych, psychicznych i społecznych. Każda zmiana zaistniała w którymkolwiek z tych trzech obszarów funkcjonowania osoby: biologicznym, psychologicznym czy społecznym skutkuje zmianą całościowego funkcjonowania osoby. Nic nie pozostaje bez wpływu, wszystko ma znaczenie.

Zawężanie rozumienia funkcjonowania ucznia jedynie do jego czynników związanych z jego biologicznym wyposażeniem jest wysoce błędne, gdyż czynniki psychologiczne, społeczne, środowiskowe mają ogromny wpływ na funkcjonowanie ucznia. Idąc za tym tokiem myślenia, powinniśmy zdawać sobie sprawę, jak ogromny wpływ na funkcjonowanie dziecka, ucznia ma szkoła, nauczyciele, rówieśnicy, rodzina.

Przykład: zmiana klasy ma ogromny wpływ na funkcjonowanie psychiczne ucznia i odwrotnie, choroba przewlekła, np. cukrzyca, a konkretnie konieczność kontrolowania poziomu cukru ma wpływ na funkcjonowanie społeczne ucznia w klasie.

Twórcą pojęcia **biopsychospołecznego modelu zdrowia** jest **George L. Engel**, amerykański lekarz i psychiatra. W 1977 roku opublikował on przełomowy artykuł w czasopiśmie *Science*, zatytułowany „**The Need for a New Medical Model: A Challenge for Biomedicine**”, w którym zaproponował model biopsychospołeczny jako alternatywę dla tradycyjnego modelu biomedycznego. Model biomedyczny patrzenia i rozumienia funkcjonowania osoby koncentrował się na biologicznych obwarowaniach jego funkcjonowania. Engel argumentował, że aby skutecznie zrozumieć i leczyć pacjentów, należy brać pod uwagę nie tylko czynniki biologiczne, ale również psychiczne i społeczne, które wpływają na zdrowie i chorobę. Ten holistyczny model odegrał ogromną rolę w rozwoju nowoczesnej psychiatrii, psychologii klinicznej i medycyny rodzinnej, również aplikowany jest dziś do obszaru edukacyjnego.

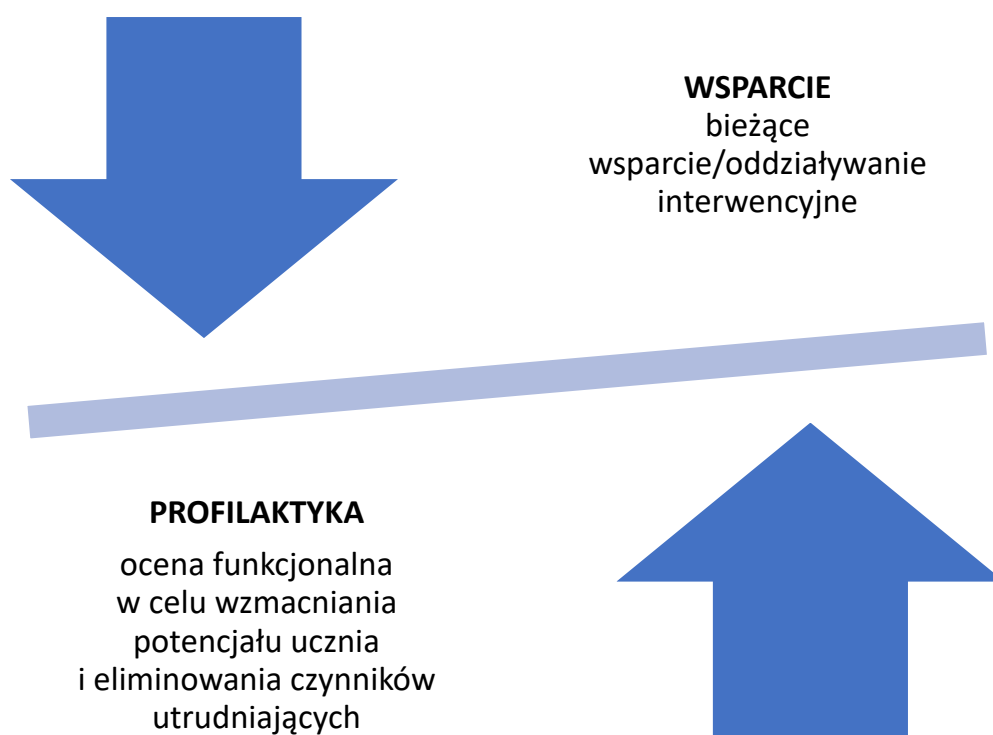
Holistyczne rozumienie funkcjonowania ucznia, niesie ze sobą ogromną wiedzę dla kadry przedszkoli, szkół pod kątem takiego projektowania architektonicznego, dydaktycznego i społecznego, aby uwzględniając biologiczne, psychologiczne funkcjonowanie ucznia, rozumieć wpływ czynników środowiskowych na funkcjonowanie ucznia.

Istota oceny funkcjonalnej

Kluczowe w zrozumieniu istoty dokonywania oceny funkcjonalnej jest nie samo poznanie nowych technik, narzędzi i działań w procesie jej dokonywania, a jej istota i sens, czyli biopsychospołeczne rozumienie uwarunkowania funkcjonowania osoby.

Udzielane niezwłocznie po otrzymaniu wyników oceny funkcjonalnej wsparcie, jest kluczowe z punktu widzenia perspektywy edukacyjnej uczniów oraz działań profilaktycznych podejmowanych na ich rzecz. Z jednej strony, co pokazuje poniższy wykres, działania podejmowane w szkole na podstawie wyników oceny funkcjonalnej, pomogą w szybkim wykrywaniu trudności i ich niwelowaniu, z drugiej strony pozwolą na bieżąco profilować adekwatne do potrzeb wsparcie, tak szybko jak to tylko możliwe.

WNIOSKI PŁYNĄCE Z OCENY FUNKCJONALNEJ NA RZECZ PROFILAKTYKI I WSPARCIA

Z modelu biopsychospołecznego, będącego fundamentem oceny funkcjonalnej, płynie dla nauczycieli kluczowa wiedza, jak ogromne znaczenie dla funkcjonowania dziecka w przedszkolu, ucznia w szkole mają nauczyciele, szkoła, rówieśnicy, rodzice i całe jego otoczenie. Jest to kluczowa refleksja, którą musimy sobie uświadomić, aby na bieżąco profilować swoje działania, by były adekwatne do potrzeb uczniów.

Czynniki środowiskowe, jak otoczenie ucznia: szkoła, nauczyciele, rówieśnicy, dom rodzinny, mogą być czynnikiem wspierającym lub utrudniającym funkcjonowanie ucznia, a to od nas, nauczycieli zależy, ile i jakich będzie czynników wspierających ucznia a ile utrudniających.

Przykład:

- szkoła, gdzie m.in. uczęszczają uczniowie ze spektrum autyzmu, zamieniająca klasyczne dzwonki brzęczące na przerwę na rzecz dzwonek w formie cichej melodyjki, staje się „czynnikiem wspierającym”, jednocześnie szkołą dostępną;

- nauczyciel, który mając w klasie ucznia ze spektrum autyzmu, nie dostosowuje komunikatów, wypowiedzi, jakie kieruje do uczniów, z uwzględnieniem potrzeb komunikacyjnych ucznia ze spektrum, staje się czynnikiem utrudniającym funkcjonowanie tegoż ucznia.

Uświadomienie sobie rangi świadomego, wnikliwego spojrzenia na ucznia i jego potrzeby, podejmowania działań w kierunku bieżącego ich zaspokajania jest kluczem w profilowaniu inkluzywnych działań edukacyjnych w szkole.

Procesowa ocena funkcjonalna ucznia opierająca się na modelu biopsychospołecznym, uwzględnia oprócz biologicznego, psychicznego aspektu funkcjonowania ucznia, kontekst społeczny. Próbuje zatem odpowiedzieć na pytanie, jak korelacja wszystkich obszarów funkcjonowania ucznia, biologicznego, psychicznego i społecznego wzajemnie na siebie oddziałuje, czego efektem końcowym jest takie, a nie inne funkcjonowanie dziecka, ucznia. Bardzo mocno podkreślanym, w procesie rozpoznania potrzeb dziecka, ucznia jest kontekst jego funkcjonowania, czyli potocznie, na ile środowisko, w którym żyje i funkcjonuje dziecko, uczeń, ułatwia mu bądź utrudnia funkcjonowanie. W tym zasadnicze pytanie, które my, nauczyciele musimy sobie zadać, na ile my szkoła, my nauczyciele, jesteśmy czynnikiem wspierającym, a na ile utrudniającym, czy wręcz wpływającym niekorzystnie na jego funkcjonowanie?

Tematyką oceny funkcjonalnej będziemy się zajmować często, ze względu na wagę tego działania na rzecz poprawy dostępności szkół. Aby pogłębić temat zapraszam Państwa do skorzystania z dostępnych publikacji, w których znajdziecie Państwo m.in. narzędzia do dokonywania oceny funkcjonalnej. Wszystkie publikacje znajdziecie Państwo na stronie Uniwersytetu Śląskiego, pod linkiem:

<https://mwm.us.edu.pl/index.php/dla-wszystkich/>

Zachęcam Państwa gorąco do zaznajamiania się z zasadami, ideą i organizacją dokonywania oceny funkcjonalnej. Już dziś serdecznie zapraszam do Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie do korzystania z naszej oferty edukacyjnej, gdzie znajdziecie Państwo szkolenia, m.in. z tematyki dokonywania oceny funkcjonalnej:

<https://www.womczest.edu.pl/kalendarz-szkolen>

Do korzystania z naszych przykładów dobrej praktyki:

<https://www.womczest.edu.pl/baza-przykladow-dobrej-praktyki>

oraz do korzystania z naszym materiałów do pobrania (na ten moment bezpłatnych):

<https://www.womczest.edu.pl/materialy-do-pobrania>

Aneta Żurek

Licencja Uznanie autorstwa
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska